

[0103]

WURDSNEUPERIJEN

8. *Ljirre*.

Yn 'e gearspraek "Woutir in Tialle" komt in boerefeint foar, dy't syn maet forhellet, hoe't er earne op in brulloft let en set waerd. Op in stuit seit de sprekker:

Do kamir in aad' wijf in joe my in stick itin/
 Fen ham in *liere*/vaar/ dir siet ick op te bitin/
 Ia dir kaam ijtt' in oor in hie in gwse bonck
 In sey/ kluge dy kæt/ dir op smeckit in dronck/
 So kry i hette moed' ¹⁾ ...

Dit brulloftsdicht út 1609 biskikt ús dêrmei it âldste fynplak fan it wurd *ljirre* = "rikefleis". Forlykje wy de hjoeddeiske foarm mei de sawntjinde-ieuske; dan sjogge wy, dat *ji* yn *ljirre* nei de bikende klamwiksel yn 'e difthong út *ie* untstien is. It ôfgeande twalûd waerd hjir fan it opgeande forkrongen, lyk as dat ek bard is yn *gierig* (G. J.) > *gjirrich*; *wierme* (G. J.) > *wjirm* en fierders by *diep* > *djip*; *gien* > *gjin*; *hiede* > *hjidde*; *hier* > *hjr*; *hiette* > *hjitte*; *ien* > *jin*; *iette* > *jitte*; *miette* > *mjitte*; *striette* > *strjitte* en *Sexbierum* [1510: Sipma, Oork. II, 238] > *Seisbjirrum*. Der binne lykwols ek gefallen, dêr't dit proses noch net ôfroun is. By guon tiidwurden ha wy b.g. dûbelfoarmen, dy't de tongslaggen soms moai skerp faninoar skiede, fgl.: *biene-bjinne*; *fiele fjille*; *kieme-kjimme*; *spiele-spjille* ²⁾).

1) Woutir in Tialle mei ynliding en oanteikeningen fen J.H. Brouwer, Boalsert 1939, s. 26.

2) Fgl. P. Sipma, Ta it Frysk I, 1948, s. 54.

Ear't wy *ljirre* mei oare germaenske talen forbine, merke wy earst noch op, dat it Hynljippersk *lirre* ¹⁾ hat. Yn it Tesselsk, Skylgersk en Skiermûntseagersk haw ik it net fine kinnen, likemin as yn it Grinslânsk.

Geane wy op 'e sneup yn 'e omlizzende spraken, dan komt yn it foarste plak it Middelnederlânsk yn 'e bineaming. Dêr is de foarm *liere* yn 'e bitsjutting fan "fleizich part fan 'e skonk, kût" oerlevere. It Mnl. Wb. jowt mar twa foarbylden fan dit seldsume haedwurd. De iene oanhael skriuwe wy hjir oer: „Twe (aderen) onder die *lieren* van den bene, twe besiden den ancluwene binnen ende twee ter middewert van den wrige vanden voete" ²⁾. Dit plak kin men dúdlik oan sjen, dat *liere* hjir yndied foar 'kût' brûkt is.

Stekke wy nou de Noardsé oer nei Ingelân, dan ha wy oan it Angelsaksysk helte mear hâldfêst. Net allinne it grounwurd *lira* „fleis, sine, kût" is dêrre optekene, mar ek de gearstallings *earslyre* ³⁾ „ears, efterein", *sceanclira* ⁴⁾ „kût" en *spearlira* ⁵⁾ (itselde). Yn 'e Ingelske dialekten set dit *lira* him fuort as *lire*, *lyre* "the fleshy or muscular parts of any animal as distinguished from the bones; lean beef" ⁶⁾. Ek de omskriuwing „calf of the leg, thick flesh" ⁷⁾ haw ik foun.

It slagget jin net, yn 'e oare germaenske talen foarmen oan to wizen, dy't like nei oan uzes bisibbe binne as de Aldingelske en Middelnederlânske. Dy't it komôf fan it skift *ljirre*, *liere*, *lira* fierder útsykje wol, sil sadwaende to seil gean moatte op de greate wurdboeken, dy't de hiele yndogermaenske wurdfoarrie oerskôgje. De Ags. wjergera, sa docht dan bliken, wurdt fan **ligira-* < **ligizan-* ôflaet en forboun mei âldnoarsk *lær*, Sweedsk *lår* "tsjea, bil" < **lahaz*, âldnoarsk *leggr*, nijng. *leg* „skonk"; mhd. *lecken*, nhd. *lecken*, *löcken* „mei de hakken efterútslaen", Noarsk *lakka* "hippe" ⁸⁾. By einsluten giet dy hiele wurdkloft tobek op de yndogerm. basis *lek-* en *lēk-* / *lōk-*, dy't neffens Pokorny „biegen, winden, springen, zappeln" bitsjut 9). Bûten it Germaensk hearre dêr û.o. ta: lat. *lacertus* „boppe-earm", *locusta* "sprinkhoanne", Gryksk *λάξ* "efterútslaende" en *λαχτίζω*) "ik slach efterút".

As wy nei dizze reis om utens nei it heitelân weromkeare, dan bliuwt der noch ien opmerking oer. Waling Dykstra neamt yn syn Fr. Wb. as twadde bitsjutting fan *ljirre*: "dijen, zitdeelen" ¹⁰⁾ en jowt dêr de folgjende foarbylden fan: „It sit my yn 'e *ljirre*. - Immen nei de *ljirre* tingje" ¹¹⁾. - In faem nei de *ljirre* tingje". Histoarysk bisjoen hat dit grif de earste bitsjutting west. Soks sil nei it boppesteande nou wol klearrichheit ha.

W.J. Buma

1) T. van der Kooy, De taal van Hindeloopen, 1937, s. 111.

2) E. Verwijs en J. Verdam, Middelnederlandsch Woordenboek, dl. IV (1899), kol. 567.

3) J. Bosworth - T. Northcote Toller, An Anglo-Saxon Dictionary, 1882, s. 235.

4) o.w., s. 823.

5) o.w., s. 899.

6) J. Wright, The English Dialect Dictionary, dl. III (1902), s. 620.

7) F.H. Stratmann, A Middle-English Dictionary, 1891, s. 401.

8) F. Holthausen, Altenglisches etymologisches Wörterbuch, 1934, s. 204.

9) J. Pokorny, Indogermanisches etymologisches Wörterbuch, 8. Lieferung, 1954, s. 673.

10) W. Dijkstra, Friesch Woordenboek II (1903), s. 127.

11) Sjoch foar it brûken fan dy sizwize: R. Posthumus, In jouwerkoerke fol Frysk griemank (1836), s. 6, dêr 't wy lêze: Tinchjes' jimme nei de *lierre*, Der for jouw ik wat aais-dierre Yn myn griemank.